

Kitabiyat :

Suverülkevakip

Yazan: General
Abdurrahman Aygün

Sernameyi iltihar olarak yazdığımız bâlâdaki eser; meşhur Türk heyetşinası Abdurrahman Sofi tarafından cihani beşeriyete yadigâr bırakılan çok kıymetli ve arabca muharrer hey'i bir kitaptır.

Aşlının Petresburg kütüphanesinde bulunduğunu; hazreti üstadın tercümei halini yazdığımız mahfelin 61, ve Haritacılar mecmuasının 5 numaralı nushalarında zikretmiştik. Bir aynının Havzada sakin eşrafdan Mahmut ağa zade Mustafa Çon namında muhterem bir zatta bulunduğunu öğrendiğim vakit; Çok sevinmiş, ve badelmuhabere, kitabı bana kadar göndermek lütfu sayesinde de mündericatını eyiden iyiye tetkik etmiştim.

İşte; bizim burada mevzubahs etmek istediğimiz Suverülkevakip bu olup 1047 hicri senesinde istinsah edilmiştir. Bunun; aslındanmı, yoksa bizce meçhul diğer bir nushadanmı kopye edildiği malûm değildir.

Kitap 15×24,5 santim eb'adında olup 343 sahifeden ibarettir. İlk iki sahifesi müzehhepdır ve çok güzel muhafaza edilmiştir. İlk sahifenin arka tarafına:

هو الله ولاسواه

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد حمد الله الموفق المنان ، و صلوة على نبينا محمد والله شمس

الفلک الهداية والاحسان فان احوج العباد برب الرحيم

ظهير الدين محمد ابراهيم وزير كل ولايت ارزنجان

Alttarafı siliktir. Yazdığımız kadar daha vardır.

ve en son sahifenin son ibaresine de:

تمت الكتاب الصور الكواكب لابن الصوفي رحمة الله عليه و
فرغ من تحريره العبد الضعيف المذنب المحتاج الى رحمة
ربه الكريم محمد جعفر الحسيني في ثامن شهر صفر المظفر
diye yazılmıştır.

Bu yazılardan kitabın; Mehmet Caferül Hüseyini adlı bir hattat tarafından istinsah olunduğu anlaşılmakta ve badehu Azerbaycan Vali'i umumisi Mehmet İbrahim namındaki vezire hediye, veya onun emrile kopya edildiği maznun bulunmaktadır. İlk satırlardaki (Azerbaycan) kelimesinden sonra gelen bir kaç satır maalesef okunamayacak derecede silinmiştir. Yazılar (nesih) olup Osmanlı hattıdır. Ve heyeti umumiye itibarile güzel ve sanatkâranedir. Tarihi; görüldüğü üzere 1047 dir.

Kitabın ilk sahifelerinin tetkikinden anlaşıldığına göre; hey'et meraklısı bir çok kimselerin, ve hatta yanlış itikatlara mağlûp ve bunların hırafelerine meclup bazı menfaatcu müneccimlerin yıldızların ve bunlara teşkil edilen suretlerin ahvalinden bahis kitaplar aramakta olduğunu gören üstad; batıl itikadata ve manasız hırafata yardım maksadile değil,, mahza hakayıkı kevnîyenin herkes tarafından öğrenilmesi için işbu « suverül-kevakib » i yazmıştır. Hini tahrirde; Batlamyos ile eski zaman heyetşinaslarından (Timoharis) in bilgilerine büyük mikyasda mevki vermekle beraber; müellif bilhassa kendi görüş ve buluşlarına daha çok istinad etmiştir.

Suverülkevakibin 23. sayfası; Sevabitin ahvali umumiyesine âit az çok tarihi malûmat itasına tahsis edilmiş olup bundan sonraki kısımlar; 21 tanesi şimali olmak üzere, Batlamyos'un 48 atık burcuna müteallik hey'i tafsîlât ile doldurulmuştur.

Her burca âit kevakibi sabitenin o tarihdeki yani 1000 sene evvelki arz ve tulleri (Abdurrahmanissofi; şimdiki meyil ve metalî yerine arz ve tul ifadelerini kullanmıştır) yazıldığı ve kadir dereceleri gösterildiği gibi, Buruc suretleri de;

على ما يرى في السماء
على ما يرى في الكره

ifadelerile birisi Kürei semaya hariçten, diğeri gök yüzüne Arzdan bakış itibarile ikişer ikişer tersim edilmişlerdir.

Bn suretlerdeki kevakip; etrafı kırmızı dâireli altın yaldızlarla irae olunmuşlardır.

Nushai müstensehadaki suretlerin bazıları; asılları kadar tersim edilememiştir. Fakat; metindeki bütün yazılar aslından daha güzel tahrir olunmuştur. Bir burçtaki esash sâbitelerin adet numaraları, ve bunların kadirlerle arz ve tulleri yani meyil ve metalileri (Ebced Hövvez ilâ...) usulile ve meselâ Kadri sâni « ب » ve kadri hâmis « ه » harflerile gösterilmişlerdir.

Kitaptaki suretler berveçhi âtîdir:

Adet	Esami	Mülâhazat
2	Dübbü Asgar	
2	Dübbü Ekber	
2	Tenin	
2	Keykâvus	
2	Elavva	
2	İklil şimalî	
2	Elcasî	Bizim Elcasî alâ Rikbeteyhi dediğimiz Hergül burcudur.
2	Şelyak	

Adet	Esami	Mülâhazat
2	Dücece	
2	Zatülkürşi	
2	Bersaviş	(Bizim Elfaris dediğimiz meşhur burçtur)
2	Mümsikülaa'ne	(Bizim masikül'inan dediğimiz meşhur burçtur.)
2	Elhavve velhayye	
2	Sehim	
2	El'ikap	
2	Delfin	
2	Kıt'atülfers	(bu burç elyem Fersi azam murabbai suretine dahildir.
2	Fersi azam	(Abdurrahmanissofi bu burçta (murabbai kelimesini kullanmamıştır.
2	İmreei müselsele	
2	İmreei müselsele ma-	
	assemeketüşşimaliye	(bu burç bugün mülga)
1	Suretülferes	(Bu burç dahi aynı mahiyettedir.)
2	Müsellesi şimâli	
2	Hamil	
2	Sevir	
2	Tevemeyn	(bu güncü Cevza burcu yani ikizler)
2	Seretan	
2	Esed	
2	El'uzra	(bu güncü Sünbüle burcudur)
2	Mizan	
2	Akreb	
2	Errami	(Yani ok atan demek olup bu güncü Kavis burcudur)

Adet	Esami	Mülâhazat
2	Cedi	
2	Sakibülmâ'	(bu günkü Deliv denilen burçtur)
2	Esssemeketeyn	(yani iki balık demek olup bu günkü Hut burcudur)
2	Elkîts	(yani Balina burcu)
2	Elcebbar	
2	Ennehir	
2	Erneb	(yani Tavşan burcu)
2	Kelbülekber	
2	Kelbül'asgar	
2	Essefine	(yani Sefinei Nuh burcu)
2	Eşşücâ'	
2	Batiyye	
2	Gurab	
2	Kaytores	(yani Kantores burcu)
2	Mecmere	
2	İklili cenubî	
2	Huti cenubî	
48	burç	

Tetkikten anlaşılacağı veçhile; Abdrahmanissofi nin kitabında o vakitlerde gayri mekşuf buruci cenubiye bulunmadığı gibi, kurunu vustanın sonlarına ve hassatan kurunu ahirenin iptidalarına müsadif tarihlerde, şuradan buradan çalınmak suretile manasız uydurma suretler de bittabi mevcut değildir.

Hülâsatan söylemek lâzım gelirse; süverülkevakip, 1000 sene evvel yazılmış en sağlam ve en doğru bir hey'et kitabı olup; sevabit için verilen izahatın; bu günkü keşfiyata ve tetkikata

esas teşkil edecek derecede doğruluğu sezayî takdir ve daha doğrusu şayanı hayrettir, Biz bunlardan bir kaç tanesini; hazreti ustadın tercümei halinde bahs etmiştik. Suverülkevakipde riyazî bahisler yoktur. Ve bu münasebetle halka mahsus bir heyet kitabı mahiyetindedir.

Sözlerimize hatime çekerken şunuda derhatır ettiririzki; mevzu bahs (Süverülkevakib) in bazı mühim parçalarını ilk defa olarak Müsteşrik (Tomas Hayd) 1665 senesinde neşretmiş ve 1876 da eserin Fransız tercemesi Petresburg da tabolunmuştur.

Binaenaleyh; Suverülkevakip gibi, müşarünileyhin Felek-nümasını da buldurarak her ikisini de Türkçeye terceme suretile tabılarına himmet buyurmalarını Maarif Vekâletinin yüksek duygulu prensiplerinden bekler, ve bu münasebetle de, bu koca Türk hey'etşinasının azameti ilmiyesi önünde kemâli tevazu'la eğilirim.

